

РЕАЛІЗАЦІЯ АГРАРНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА

О. В. Ходаківська, д. е. н.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Нині у світі стрімко розвивається органічне виробництво, спрямоване на поліпшення здоров'я населення шляхом виробництва високоякісного продовольства, сировини та інших продуктів, збереження родючості ґрунтів та навколишнього природного середовища. Наприкінці минулого тисячоліття розпочалася і триває донині епоха глобального перегляду світових аграрних стратегій. На заміну існуючої сільськогосподарської моделі «більше і дешевше» приходить нова модель «якісніше і безпечніше» [2].

Питання становлення та розвитку органічного сільського господарства, аналізу його впливу на економічну, соціальну та екологічну складові аграрного виробництва досить ґрунтовно висвітлено у працях таких вітчизняних дослідників як: В. Артиш, Р. Безус, Т. Дудар, Н. Зіновчук, Т. Зінчук, О. Ковальова, Д. Легеза, Ю. Лупенко, Є. Милованов, В. Писаренко, О. Прутьська, О. Скидан, М. Федоров, О. Шкуратов та ін.

В Україні з кожним роком розвиток органічного виробництва набуває все більшого поширення. Цьому передусім сприяє активна позиція громадських організацій, асоціацій, міжнародних проєктів, діяльність яких спрямована на популяризацію даного напрямку виробництва.

Наявність в Україні значної кількості громадських організацій та виробників-ентузіастів сприяє розвитку вітчизняного органічного сектору. Завдяки їм Україна увійшла до першої двадцятки світових лідерів за площею сертифікованих сільськогосподарських угідь та до десятки країн світу – за обсягами збору дикоросів. Станом на червень 2017 р. в Україні зареєстровано понад 420 виробників органічної продукції. Під сертифікованим органічним виробництвом зайнято 421,5 тис. га земель та ще 550 тис. га – під сертифікованими дикоросами (травами, ягодами і грибами).

Щорічний обсяг внутрішнього ринку споживання досягнув 21-22 млн. євро. При цьому експортний потенціал сектору оцінюється у 100 млн євро [1]. Основними країнами-споживачами української органічної продукції є Німеччина, Польща, Швейцарія, Нідерланди, Австрія, Франція, Італія, Угорщина, Данія, США та Канада.

З кожним роком площа земель, зайнятих під органічним виробництвом та кількість сертифікованих виробників, поступово зростають (рис. 1). Крім того, в Україні сертифіковано 110 переробних підприємств, 50 імпортерів та 30 експортерів органічної сировини і продовольства [3].

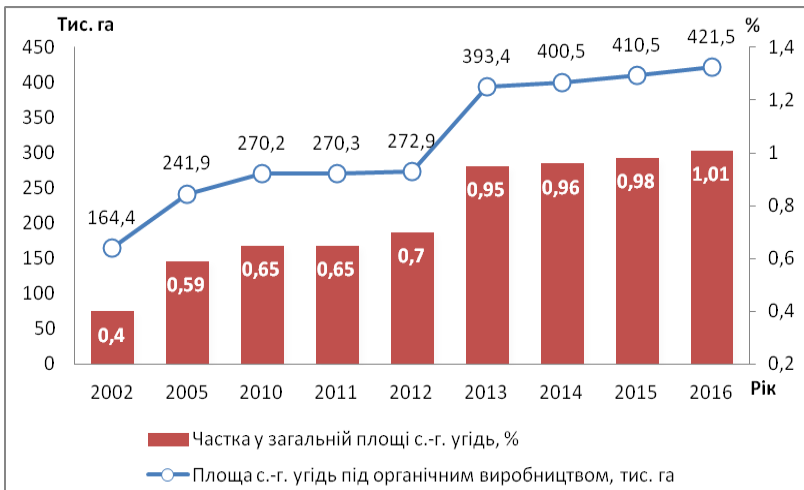

Рис. 1. Сільськогосподарські землі, зайняті під органічним виробництвом в Україні

Джерело: за даними Федерації органічного руху України (2017).

Більшість господарств, які займаються виробництвом органічної продукції, розташовані у Київській, Одеській та Харківській областях. У структурі сертифікованих сільськогосподарських угідь 82% припадає на орні землі. Близько 12% займають пасовища. Під багаторічними насадженнями знаходиться 2% (рис. 2).

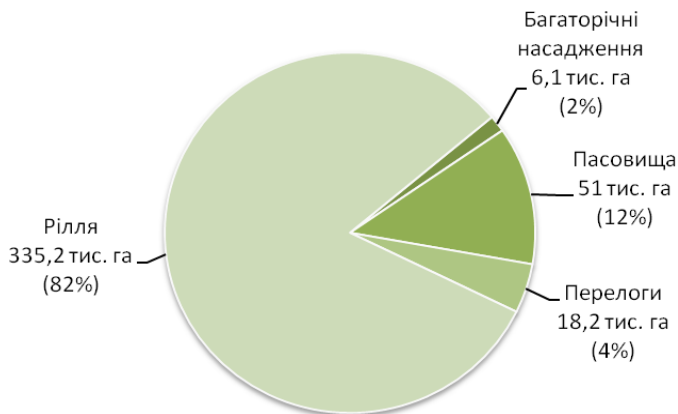

Рис. 2. Структура сільськогосподарських угідь України, сертифікованих за органічними стандартами (2015 р.)

Джерело: дослідження ННЦ «Інститут аграрної економіки» за даними FiBLE (2017) [2].

Близько 60% посівів займають пшениця, ячмінь, соняшник і кукурудза. Решта посівної площі відводиться під горох, ріпак, гречку, сою, жито, овес, сорго, просо, гірчицю, цукрові буряки, еспарцет тощо. Отже, пропозиція української органічної продукції, що поставляється на експорт, представлена переважно зерновими, олійними і бобовими культурами, а також ягодами, фруктами й дикоросами.

Слід зазначити, що Україна займає перше місце у світі за площею, сертифікованих за органічними стандартами соняшнику та гречки, входить до першої десятки світових лідерів за площею органічних зернових (ячмінь, кукурудза, пшениця) (рис. 3), а також овочів та бобових [2].

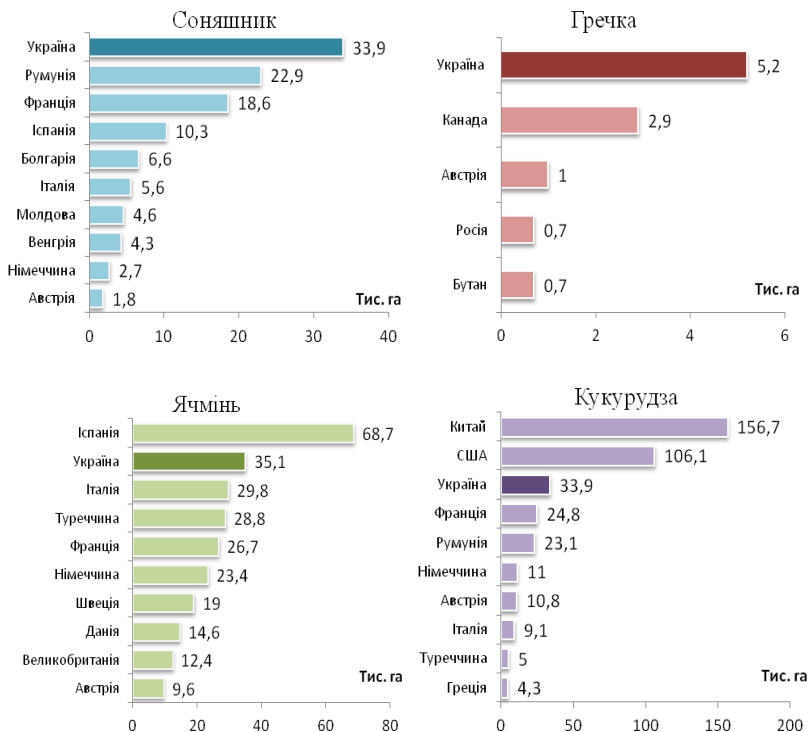

Рис. 3. Площі органічних сільськогосподарських культур, за якими Україна є світовим лідером (2015 р.)

Джерело: дослідження ННЦ «Інститут аграрної економіки» за даними FiBLE (2017) [2].

Незважаючи на те, що органічне виробництво є порівняно новим напрямом для України за окремими групами культур вона займає лідируючі позиції як у Європі, так і у світі в цілому. Зокрема, їй належить 26% сертифікованих за органічними стандартами світових площ соняшнику, 49 – гречки, 43 – проса, 11 – спельти, 9 – ячменю, 8 – кукурудзи, понад 5% – пшениці та жита. Поступово Україна перетворюється на досить потужного товаровиробника органічної продукції й сировини у Європі. Тут розміщено 75% європейських площ органічної гречки, 70 – проса, 28 – соняшнику, 24 – кукурудзи, 11 – ячменю, 9% – пшениці і т.д. (табл. 1).

Нині в Україні виробництво органічної продукції визнано одним

із пріоритетних напрямів аграрного розвитку.

Таблиця 1

Місце України у Європі та світі за площею сільськогосподарських культур, сертифікованих за органічними стандартами, 2015 р.

Культура	Площа угідь, сертифікованих за органічними стандартами, тис. га			Частка України, %	
	Україна	Європа	світ	у Європі	у світі
Пшениця	81,8	950,5	1516,9	8,6	5,4
Ячмінь	35,1	325,6	391,1	10,8	9,0
Гречка	5,2	6,9	10,6	75,4	49,1
Кукурудза	33,9	138,4	433,0	24,5	7,8
Просо	6,3	9,0	14,7	70,0	42,9
Жито	9,4	161,6	172,3	5,8	5,5
Спельта	5,5	40,7	48,2	13,5	11,4
Соняшник	33,9	119,8	132,4	28,3	25,6
Соя	6,3	83,6	604,2	7,5	1,0
Овочі	8,1	158,0	353,4	5,1	2,3
Овес	4,8	290,4	413,8	1,7	1,2
Ягоди	0,6	31,6	49,9	1,9	1,2

Джерело: дослідження ННЦ «Інститут аграрної економіки» за даними FiBLE (2017) [2].

Однак положення чинного Закону України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», не забезпечують належного функціонування її ринку. Як наслідок, має місце обіг фальсифікованої органічної продукції, відзначається відсутність дієвих інструментів для притягнення до відповідальності за порушення законодавства у цій сфері, що провокує недобросовісну конкуренцію. У цьому зв'язку виникла необхідність удосконалення нормативно-правової бази з питань виробництва та обігу органічної продукції, що зумовило потребу опрацювання проекту Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції».

Вагомим кроком стало запровадження економічного стимулювання органічних товаровиробників, зокрема, шляхом надання на поворотній основі фінансової підтримки фермерським господарствам у сумі до 500 тис. грн. для проведення оцінки відповідності виробництва органічної продукції.

Відповідно до Постанови КМУ «Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для надання підтримки фермерським господарствам» № 609 від 8 вересня

2016 р. за інших рівних умов фермерські господарства, які подали заяву про перехід на виробництво органічної продукції, мають перевагу перед іншими господарствами, що претендують на отримання фінансової допомоги.

Важливим зрушенням у стимулюванні розвитку органічного сектору є уведення спеціалізованих земельних аукціонів, на яких товаровиробникам пропонуватимуться земельні ділянки для виробництва органічної продукції за пільговими орендними ставками. Таким чином, в Україні поступово формується організаційно-економічний механізм підтримки органічного сектору, що сприятиме його розвитку в найближчій перспективі. Слід зазначити, що організаційно-економічна модель ведення органічного сільського господарства побудована таким чином, що сприяє розвитку соціальної інфраструктури, підтримує сільський зелений туризм, націлюється на підвищення рівня і якості життя на селі та забезпечення стійкого розвитку сільських територій.

Література

1. Ковальова О. Органічний сектор потребує прийняття нового закону [Електронний ресурс] / О. Ковальова // AgroPolit.com. – Режим доступу : <https://agropolit.com/interview/305-olena-kovalova-organichniy-sektor-potrebuye-priynyattya-novogo-zakonu>.
2. Ходаківська О. В. Екологізація аграрного виробництва : монографія / О. В. Ходаківська. – К. : ННЦ ІАЕ, 2015. – 350 с.
3. Willer, H., Lernoud, J. The World of Organic Agriculture. Statistics and Emerging Trends. Auflage Leitfaden. Handbuch. FiBL, IFOAM., 2017. – 340 p.